

Les manifestacions artístiques i els testimonis materials i el seu paper en la recerca científica

Marta Planas i de la Maza

" (...) Fins i tot el més humil dels objectes materials, que és producte i símbol d'una particular civilització, és un emissari de la cultura de la qual prové (...)".

T. Stearns Eliot, 1947

Dins de la recerca històrica tenen un important paper els testimonis materials, ja siguin obres d'art reconegudes o qualsevol tipus d'objecte en el qual l'home hagi deixat la seva petjada. En aquest sentit, es pot considerar com objecte/obra un monument, un retaule, una caixa de decoració, una pintura mural, un paquet de tabac, un plat de Durablex o unes mitges de Nylon. Tant unes com altres ens aporten informació dels artistes, dels artífexs, dels artesans, de la societat en la qual van viure o en la qual es va realitzar l'objecte/obra i del seu període històric, del corrent estilístic o de la moda del moment en què va ser creada.

Per tant, la nostra idea és d'intentar explicar el perquè d'una recerca, des de l'Àrea de Museus i Monuments on els objectes/obres d'art es consideren com aportadors d'informació històrica.

Els museus són, segons la definició de l'ICOM (Consell Internacional dels Museus): "*Institucions culturals permanents sense finalitat de lucre, al servei de la societat i del seu desenvolupament, que reuneixen, adquireixen, conserven, investiguen, documenten, exhibeixen i difonen dades materials de l'ésser humà i del seu entorn, i conjunts de béns culturals i naturals per a finalitats d'estudi, educació i gaudi*".

Seguint aquesta definició i la llei del Llei 9/2003, del 12 de juny, del patrimoni cultural d'Andorra, la missió de l'Àrea de Museus i Monuments és la "d'inventariar, documentar, estudiar i difondre els béns d'interès històric i les col·lec-

cions dels museus d'Andorra així com els seus fons, d'acord amb els procediments d'actuació i la metodologia científica aplicable (missatge, contingut i discursos) i el marc normatiu escaient amb la finalitat de distribuir-los en diferents infraestructures culturals (museus, monuments i exposicions) per tal de difondre'ls i preservar-los amb les millors condicions per a les generacions presents i futures".

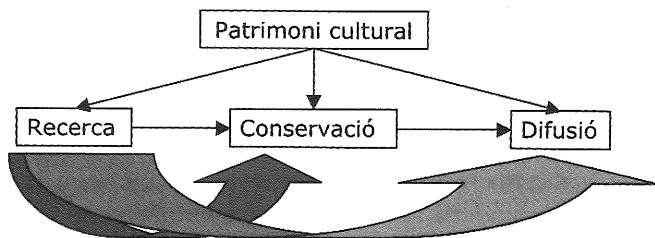
En la mateixa llei (en el seu capítol cinquè on es regulen les mesures de foment i difusió) queda totalment explícit que s'ha d'afavorir i fomentar l'accés al patrimoni cultural i garantir-ne el seu coneixement, com una necessitat derivada de la concepció pròpia del patrimoni cultural com a riquesa col·lectiva així com garantir-ne l'ensenyament i la informació, ja que la protecció del patrimoni cultural és efectiva en la mesura en què la ciutadania és conscient de la seva importància.

En aquest sentit, queda clar que donar a conèixer el patrimoni cultural sigui quin sigui el seu format és el principal objectiu de la nostra àrea i els museus, els monuments i els objectes/obres que custodien els quals representem, són els recursos d'aquesta difusió.

Però com és aquesta difusió?

Tot i que ens ocupa una bona part del temps donar a conèixer a tots els tipus de públic les col·leccions dels museus existents a Andorra i els nostres monuments històrics, no es pot difondre correctament si la peça que tenim no l'hem estudiada, comparada, analitzada de manera científica per tal que la difusió sigui el més fidel possible amb la realitat per la qual va ser creada.

L'Àrea de Museus i Monuments depèn del Departament de Cultura del Ministeri d'Educació, Cultura, Joventut i Esports i forma part dels serveis que configuren el Patrimoni Cultural. El procés correcte de funcionament és la interdisciplinarietat entre les tres àrees (Recerca Històrica, Inventari i Conservació i Museus i Monuments) per poder disposar d'un tot respecte del patrimoni cultural.

Més enllà de la qualitat artística o dels valors que pugui tenir una obra d'art reconeguda internacionalment, en comparació amb el retaule de Sant Joan de Caselles o alguns dels objectes que hem citat abans, i evidentment salvant les diferències entre les unes i les altres, totes són d'extrema importància per explicar-nos part de la història.

La història de l'art és una disciplina científica que té per objecte d'estudi l'obra d'art i per a finalitat la seva explicació i evolució dins dels contextos històrics. L'art, els objectes artístics o els testimonis materials constitueixen l'herència visible, entre altres coses, de tot un món d'idees, imaginacions, creences, actituds, conflictes i processos de l'esperit humà, tant des del punt de vista personal com col·lectiu i social.

Les petjades que intrínsecament estan gravades en l'obra d'art testimonien la seva diversitat i representen els sentiments i les emocions de l'ésser humà, i es tradueixen en una diversitat riquíssima de formes i d'idees que contribueixen a construir la definició d'una societat i dels seus processos de canvis i continuïtats.

En realitat, totes les societats en totes les èpoques històriques han produït objectes/obres d'art on han plasmat les seves inquietuds individuals i col·lectives i que representen els seus valors com a societat. Els objectes/obres són per tant, portadors de valors.

Per tant, l'observació, l'anàlisi, la interpretació i la sistematització de les obres d'art/objectes i el seu estudi ens aporten dades dels contextos històrics, espacials i temporals i de la concepció de la societat envers el món.

Tot això ens aproxima als objectes i ens dóna pautes per poder explicar-les amb el màxim de fidelitat.

L'estat de la qüestió

Tot i que una cosa seria la situació ideal per al nostre funcionament i objectius, l'altra és la pràctica del dia a dia. La recerca allarga molt els processos i, per tant, s'acaba funcionant per recerques precises que responen a encàrrecs i/o projectes concrets i, es planifica sempre que es pot, però en general la planificació esdevé molt discontinuada. La creació de museus, exposicions o infraestructures culturals, les publicacions o certes necessitats puntuals detectades, obren les portes a projectes de recerca.

L'escenari ideal passaria per l'establiment d'una política cultural clara amb les línies estratègiques a curt i mig termini, basades en el marc normatiu que tinguin en compte les necessitats reals i urgents de tots els buits històrics existents.

Per saber si el país obté un benefici proporcional a les inversions realitzades en investigació, cal desglossar-ho en tres nivells: socialment i cultural és probable que la societat andorrana se'n beneficiï. Però cal un esforç notable perquè el benefici sigui proporcional a les inversions realitzades.

En aquest sentit, una enquesta de satisfacció realitzada el 2004 prop dels museus i monuments nacionals ens ha aportat la visió que tenen de nosaltres els nostres usuaris, que es poden resumir en una tracte i una museologia excel·lent, tot i que ens manca més varietat de serveis i productes que siguin com guies/catàlegs que interpretin les nostres infraestructures culturals.

Per tant, cal continuar amb l'esforç d'ensenyar, d'informar i de conscienciar la societat civil sobre el Patrimoni Cultural, ja que és la forma més efectiva de protegir-lo i d'adonar-se que amb el temps beneficis sí que seran proporcionals.

Tal i com apuntava en George Henri Rivière "(...) l'èxit d'un museu no es mesura pel nombre de visitants que rep, sinó pel nombre de visitants als qui ha ensenyat alguna cosa. No es mesura pel nombre d'objectes exposats, sinó pel nombre d'objectes que els visitants han assolit comprendre en el seu entorn humà. No es mesura per la seva extensió sinó per la quantitat d'espai que el públic pot recórrer de manera raonable en benefici d'un veritable aprofitament. Això és el museu. Si no, no és més que una espècie d'es-corxadador cultural del que se surt reduït en forma de botifarra (...)".

Anne Grunner Schulumberger
Paraules de George Henri Rivière recollides a Les Treilles (1978)
A pròleg de *La Museologia* de George Henri Rivière

Marta Planas i de la Maza
Historiadora de l'art, museòloga i cap de l'Àrea de Museus i Monuments
Ministeri d'Educació, Cultura, Joventut i Esports